

УДК 339.923:061.1

Лопушинський Іван Петрович

завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України

Акимченков Олег Володимирович

студент магістратури Херсонського національного технічного університету
за спеціальністю 8.15010009 «Місьцеве самоврядування»

**КРИПТОКРАТІЯ (ТІНЬОВА ВЛАДА)
ЯК ПРОТИВАГА ПУБЛІЧНІЙ ВЛАДІ**

Анотація. У статті розкривається походження і суть криптократії (тіньової влади), показано її форми та особливості виявлення в різних суспільствах, доведено потребу подолання проявів «тіньової влади» в сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: публічна влада, державна влада, політична влада, криптократія (тіньова влада), теорія змови, «таїна влади», таємний уряд.

Лопушинский И.П., Акимченков А.В. Криптократия (теневая власть) как противовес публичной власти

Аннотация. В статье раскрыто происхождение и сущность криптократии (теневого власти), показаны ее формы и особенности проявления в разных обществах, доведена необходимость преодоления проявлений «теневого власти» в современном украинском обществе.

Ключевые слова: публичная власть, государственная власть, политическая власть, криптократия (теневая власть), теория сговора, «таинство власти», тайное правительство.

Lopushynskiy I.P., Akimchenkov A.V. Cryptocracy (shadow power) as a counterweight to public authorities

Annotation. The article reveals the origin and nature of the cryptocracy (shadow power), it shows its shape and peculiarities in different societies, the need to overcome the "shadow government" manifestations in modern Ukrainian society is proved.

Key words: public power, state power, political power, cryptocracy (shadow power), conspiracy theory, "the sacrament of power", secret government.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Криптократія – не обов'язково прихована влада. Криптократія наявна тоді, коли певна соціальна група або їх сукупність – так звана еліта – володіє монопольним правом на владу і відповідно є носієм «таїни влади».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми криптократії є недостатньо дослідженими в сучасній науковій літературі з державного управління й не лише. До неї зверталися, по суті, лише окремі науковці. Проте, на нашу думку, вона потребує серйозного вивчення через свою живучість у всіх суспільствах у різні історичні часи і в Україні зокрема.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Ми зокрема зупинимося на проявах криптократії (прихованої влади) у сучасному українському суспільстві.

Формування цілей статті. Саме тому метою нашої статті й стало розкриття походження та сутності криптократії (тіньової влади), показ її форм та особливостей виявлення в різних суспільствах, доведення потреби подолання проявів «тіньової влади» в сучасному українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. *Криптократія* (гр. *kryptos* – «таємний, прихований») – форма неконвенційної тіньової політичної влади, що своєю діяльністю спростовує працездатність офіційної державної влади. *Друге значення криптократії* – тіньовий уряд як явище, згідно з яким влада фактично належить групі осіб, що не афішує свою справжню роль у суспільстві та здійснює управління таємно. На думку інших учених, *криптократія* – це прихід до влади представників поліцейських і спеціалізованих структур. Це своєрідна еволюція марсократичної системи (*марсократія* – найбільш давня і така, що до цього часу зберігається й удосконалюється, система управління співтовариствами. Її основна управлінська особливість – ґрунтування на пріоритеті сили як центру й джерела адміністративної та ідеологічної влади), що постала як реакція, як системне становлення та управлінська зрілість спецслужб. Наприклад – нинішня Російська Федерація та Ізраїль упродовж практично всієї своєї історії (М. Бегін, А. Шарон, І. Рабін, Б. Нетаньяху і Й. Барак – вихідці з воєнізованих структур і спеціалізованих армійських підрозділів).

Також *криптократія є популярною складовою теорії змови*. Теорії змови завжди будуть популярними, оскільки пояснюють багато подій, що відбуваються у світі, укладаючи їх у струнку схему. Такі теорії дають людині ілюзію могутності, нехай навіть і чужої. *Криптократія – необхідна частина теорії змови, уявлення про те, що влада насправді належить «сірим кардиналам», «тіньовим правителям» або «ляльководам»*. Уважається, що Францією за часів Людовика XIII насправді управляв Рішельє, якого називали «червоним кардиналом» через колір шапочки, яку він носив. Проте була ще одна людина, яка скеровувала й самого Рішельє, – отець Жозеф, монах Ордену капуцинів, який носив рясу сірого кольору (звідси – «сірий кардинал»).

Та дивна війна, що криптократія вже три століття поспіль веде проти монархій і народів низки держав, базується на унікальних соціологічних особливостях криптократичної організації. Найперші криптократії створювалися без претензій на владу, як комерційні підприємства. Їх підґрунтя – усім відомий і досить шанований не лише конспірологами принцип комерційної таємниці. Проте за логікою речей – де є комерційні таємниці, там можуть бути і «некомерційні».

Політична влада для криптократій стала спочатку побічним продуктом, особливою безризиковою комерційною діяльністю. Спочатку політичною владою користувалися лише для захисту «*нонкостій*» (підприємств, чий прибуток фактично нараховувався зі збитків інших підприємств, галузей і громадян і які через цю причину є гостроасоціальними), а також для просування продуктів «*хімерогонії*» (системи, що свідомо чинить опір адекватному сприйняттю світу широкими масами населення).

Неочікувано вийшло, що на відміну від інших типів державної влади, витратних за своєю природою і сутністю, які споконвіку страждають від нестачі надходжень ззовні (від податків або контрибуцій) коштів, *криптократія виявилася не лише самоокупним, а й досить прибутковим*

типом влади. Відповідно – й докорінна відмінність: а) чим більший державний апарат, тим важче його утримувати й прогородувати; б) чим більший апарат криптократії, тим легше його утримувати й прогородувати.

Природно, у криптократії є межі зростання, за якими залишається випалена пустеля країни, проте до рівня цих меж зростання чисельності криптокорпусу забезпечує випереджальне зростання прибутковості нонкостій і зростаюче панування в науці та спілкуванні хімерогоній.

Термін «криптократія» використовується різними авторами також і для позначення таємних співтовариств, що мають, на думку цих авторів, відповідні амбіції та здійснюють на суспільні процеси достатній вплив, порівняний за значущістю з іншими відомими політичними формами. Н. Яценко подає визначення криптократії як тіньової, прихованої влада незаконних (таємних) сил [6].

Сутність криптократії складає така формула влади: влада в державі не належить демократично обраним органам влади. Вона не належить ні парламенту, ні уряду, ні найвищій посадовій особі. Влада належить «таємному уряду».

Таємний уряд буцімто є головним, і саме він визначає політичний курс. Частий атрибут тіньового уряду – це його безпосередній зв'язок зі спецслужбами (ЦРУ, КДБ) і таємними товариствами (ілюмінати, масони, розенкрейцери). Такий тіньовий уряд зберігає безліч таємниць і несе відповідальність за різні страхітливі події та явища (НЛЮ, контроль над розумом, таємні експерименти на людях тощо).

Грошові фонди тіньового уряду, за низкою версій, складаються з коштів, «загублених» у надрах державного бюджету, а також прибутків від незаконних торговельних оборудок [2].

Найбільш яскравий приклад криптократії надають нам Сполучені Штати Америки, де вона реалізується буцімто в квадраті: з одного боку, влада є прерогативою досить вузького соціального прошарку американського

суспільства, а з іншого – реальною владою володіють не стільки номінальні її носії, скільки ті, хто тримається в тіні, у всякому разі перебуває не на перших ролях. Як яскравий приклад можна навести знаменитого «полковника» Е. М. Гауса, Б. Баруха, Г. Кіссінджера, Дж. Буша-старшого та ін.

Водночас суверенна влада держави є прозорою і зрозумілою, вона цілком редукується до свідомих вчинків – усвідомлення взаємозалежності, делегування повноважень тощо, і саме на цій продуктивній ідеалізації рефлексивного суверенітету базується модерне розуміння держави.

Проте за цією прозорою формою влади приховується інша, завуальована, що діє поза свідомістю індивідів, але яка проте є їхнім продуктом. Якщо перша цілком редукується до суверенітету, друга є повним комплексом соціальних відносин, у яких мають місце різні форми соціальних впливів. Державна влада ніколи не покриває всього обсягу влади соціальної. Навіть юрисдикція державної влади, завдяки якій державна влада та органи державного управління виконують свої функції та можуть впливати на всі сфери суспільного життя громадян, не може впливати та регламентувати всі форми владних впливів, якщо ці впливи здійснюються на засадах непрозорих та складних відносин, пов'язаних із приватною власністю та приватним життям громадянина.

Разом із тим, якщо ми від теорії перейдемо до реального життя, то побачимо, що більшість т.зв. «демократій» насправді є криптократіями, головна відмінна риса яких – свавілля і терор з боку правлячих таємних товариств. Звичайно ж, якщо ми будемо називати криптократію як вона сама себе називає – «демократією», то потрапимо до пастки, яку вибудувала для нас криптократія: *демократія, безумовно, краща від монархії, якщо це справді демократія.*

Як відомо, *політичне керівництво* – це діяльність основного суб'єкта політичної влади з визначення основної мети, основного напрямку руху, основних цілей, вирішення кадрових питань, визначення пріоритетів,

здійснення загального контролю. Суб'єкту керівництва не обов'язково взаємодіяти з кінцевим безпосереднім виконавцем. Тому може виникнути ситуація, коли маси підпорядковуються, не знаючи того, хто є справжнім господарем становища, останній же зовсім не «потребує», щоб його знали як основного суб'єкта влади. Це і є криптократія – таємна, прихована влада.

Саме тому таємні правителі, якщо вони і є, перебувають точно там же, де і чинна влада, більше того – складаються з тих же людей. Просто, окрім офіційних відносин, їх пов'язують ще й відносини іншого порядку – співництво. Тобто «таємна влада» – це не паралельна система влади, а «система, намальована на системі». Таємну владу найкраще приховувати в середині чинної [3].

Про небезпеку прихованої влади військово-промислового комплексу США говорив ще 1961 року президент Д. Ейзенхауер, про небезпечність 5-ї влади (влади організованої злочинності) України говорив 1994 року Президент Л. Кучма.

З іншого боку, можливість розподілу управління, делегування основним суб'єктам влади владних повноважень робить здійсненням принцип народовладдя. Якщо знання й набуті навички дозволяють масі людей ухвалювати рішення зі знанням справи, вирішувати основні кадрові питання (під час виборів), то завдяки розвиненому демократичному механізму можна здійснювати контроль за тими, кому доручено управляти державою.

Проте чи можна вирахувати криптократів? Так, звичайно, – через їхню незмінність. Таємні правителі – незмінні через їхній досвід, оскільки зрозуміло: якщо в людини за спиною років сорок практики ухвалення рішень високого рівня, то вона «обіграє» будь-якого молодого управлінця за рахунок значного стажу практичної роботи. Із незмінності випливає ще одне – безвідповідальність. Криптократ ніколи й ні за що не має відповідати, хіба що перед такими ж криптократами. У такому разі логічніше передбачити,

що основу таємної влади складають чиновники високого рівня, яких, по суті, ніколи не знімають з посад. Водночас криптократія має не лише «верх», але й «низ». Наприклад, якийсь чиновник низького рангу, працюючи десятки років у певній установі, зазвичай є незамінним, оскільки саме він розбирається в системі влади на цьому рівні, знає, де і що перебуває тощо.

У той же час за рівнем публічності влада в Україні – напівприхована, з високим ступенем криптократичності. Оскільки 41 відсоток економіки України перебуває в тіньовому секторі, то, очевидно, таке співвідношення існує і у владних сферах. Тіньова економіка, яка певною мірою є мафіозною, виникла не тільки через закономірності складних суспільних трансформацій перехідного періоду, але здебільшого є породженням союзу між центральними, регіональними і транснаціональними владними структурами, тіньовим бізнесом і кримінальними елементами. Такий симбіоз можливий на взаємовигідних тіньових розрахунках. Скажімо, регіональна владна група патронує певні «свої» комерційні структури шляхом надання їм вигідних умов (податкових, кредитних, підтримки їх монопольного становища на ринку), а вони у свою чергу підтримують тіньовими прибутками владу.

Для прикриття злочинних дій і розправи з конкурентами використовуються кримінальні елементи. Те ж існує і на рівні центральної влади, а також у сфері міжнародних відносин. Причинами існування таких груп є: 1) слабкі механізми контролю над виконанням бюджету й використанням бюджетних коштів і міжнародних кредитів; 2) збереження за державною власністю значної переваги в стратегічних галузях економіки; 3) недоступність інформації про авторство законів і підзаконних актів, а також про результати голосувань депутатів різних рівнів; 4) монополізм держави в інформаційному просторі; 5) наявність привілеїв у державної бюрократії порівняно з іншими верствами населення, відсутність правових норм про опозицію і соціальне партнерство; 6) відсутність жорстких норм і спеціалізованих структур у боротьбі з корупцією (проте останнім часом

відповідно до Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [4] було утворено Національне антикорупційне бюро. Іншим Законом унесено зміни до Закону України «Про прокуратуру» щодо створення у складі Генеральної прокуратури спеціалізованої антикорупційної прокуратури – *авт.*); 7) партійна неструктурованість влади, незрілість інститутів цивілізованого громадянського тиску на владу [1].

Висновки з даного дослідження. Таким чином, подолання названих вище та інших причин виникнення й «процвітання» криптократії сприятиме побудові в нашій країні відкритого громадянського суспільства, оскільки активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави та відіграє одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін і належного врядування, в управлінні державними справами і вирішенні питань місцевого значення, розробленні й реалізації ефективної державної політики в різних сферах, утвердженні відповідальності перед людиною правової держави, розв'язанні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження порушеної нами в статті проблеми вбачаються у висвітленні ролі громадянського суспільства в забезпеченні відкритості в Україні публічної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гелей С. Д. Політологія [текст]: навч. посіб.: 8-ме вид., перероб. та доп. / С. Д. Гелей, С.М.Рутар. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 348 с.
2. Криптократія [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
3. О криптократии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://krylov.cc/blog/2009/11/26/7521>
4. Про Національне антикорупційне бюро: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/page3>
5. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/682016-19805>
6. Яценко Н. Е. Толковый словарь обществоведческих терминов / Яценко Н. Е. – М., 1999.

Statement of the problem. Cryptocracy available when certain social group or population – the so-called elite – has a monopoly on power and therefore a carrier mystery power.

Urgency. Problems cryptocracy insufficiently explored in modern scientific literature on governance and not only. It sought, in fact, only a few scientists. However, it needs serious consideration because of its vitality in all societies in different historical times and in Ukraine in particular.

The purpose of the article – to reveal the origin and nature of cryptocracy (shadow government), showing its forms and identify features in different societies, bringing the need to overcome the manifestations of the shadow government in the Ukrainian society.

Our task was to study the expression cryptocracy (latent power) in the Ukrainian society.

Summary. Cryptocracy – a form of unconventional shadow of political power that belies their activities official government capacity. The second meaning cryptocracy - a shadow government as a phenomenon whereby the power actually belongs to a group of people that does not advertise its true role in society and manages secret. Another option - the rise to power of representatives of the police and specialized structures based on the primacy of force as a center and source of administrative and ideological power.

Also cryptocracy is a popular part of the conspiracy theory. Conspiracy theories explain the many events taking place in the world, putting them into a coherent pattern.

The earliest cryptocracy created without claim to power as commercial enterprises on the basis of trade secrets. Political power was the first to cryptocracy byproduct. So cryptocracy was not only self-sustaining, but also quite lucrative type of power.

Conclusions and outcomes. The essence of this formula is cryptocracy power: the power of the state does not belong to democratically elected governments. It is not a parliament nor the government, nor the highest official. Administered by the secret government. However, sovereign power of the state is clear and understandable, it is completely reduced to conscious behaviour - awareness of interdependence, delegation of authority, etc., and it is on this productive idealization reflective sovereignty based understanding of the modern state.

Overcoming the above and other causes of cryptocracy and contribute to building our country open civil society as active, influential and developed civil society is an essential element of any democratic state.